

27 Lip. 2021

Prof. dr hab. inż. arch. Jan Rabiej
Wydział Architektury
Politechnika Śląska

Gliwice 01.07.2021.

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr inż. arch. kraj. Agnieszki Wójcik-Popek
pt: *Wpływ wielkopowierzchniowych wystaw ogrodowych na strukturę miasta na przykładzie wybranych wystaw organizowanych na obszarze dawnych Niemiec Wschodnich*

Promotor: **Dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, Prof. PK**

Zlecenie Rady Naukowej Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej z dnia 15.05.2021 r.

1. Charakterystyka i ocena struktury pracy

Rozprawa doktorska pt.: *Wpływ wielkopowierzchniowych wystaw ogrodowych na strukturę miasta na przykładzie wybranych wystaw organizowanych na obszarze dawnych Niemiec Wschodnich* została zredagowana w jednym tomie na 230 numerowanych stronach. Strukturę recenzowanej pracy doktorskiej tworzy: 5 rozdziałów (strony 1-181), bibliografia (strony 183-194), spis tabel (strona 195), spis rycin (strony 197-199), streszczenia w języku polskim, angielskim i niemieckim (strony 201-206), aneks z planami wystaw ogrodowych (strony 207-229), spis rycin aneksu (strona 230).

W rozdziale 1. (29 stron) - zatytułowanym *Wprowadzenie i podstawowe założenia metodologiczne pracy* - zredagowano w sześciu podrozdziałach: *Wstęp, Uzasadnienie wyboru przedmiotu badań i przydatności badań w praktyce, Podstawowe założenia metodologiczne* (w tym podrozdziale zamieszczono *Tezę, Główne cele pracy i pola badawcze oraz Przedmiot i zakres badań*), *Metody badawcze, Zakres pojęciowy pracy, Stan badań*.

W rozdziale 2. (39 stron) - zatytułowanym *Geneza wystaw ogrodowych* - zredagowano wyniki wieloaspektowego studium z usystematyzowanymi informacjami dotyczącymi tła społeczno-kulturowego wystaw ogrodowych z wyeksponowaniem danych o wystawach ogrodowych przeprowadzonych na terenie Niemiec w latach 1897-1945 oraz w latach 1945-1950 na terenie ówczesnej NRD.

Rozdział 3. (39 stron) - zatytułowany *Współczesne wystawy ogrodowe na terenie Niemiec* - obejmuje problematykę organizacji i funkcji tego typu wystaw z rozwinięciem aspektów odnoszących się do ich

wplywu na strategie rewaloryzacji przestrzeni miast, na terenie których zostały one zaprojektowane i zrealizowane.

Rozdział 4. (62 strony) - zatytułowany *Analiza przypadków* - jest główną częścią rozprawy doktorskiej zawierającą wyniki badań przedmiotowych siedmiu przykładów wystaw ogrodowych zorganizowanych i przeprowadzonych w miastach byłej NRD (BUGA 1995, BUGA 1999, BUGA 2001, IGA 2003, BUGA 2007, BUGA 2009, BUGA 2015).

Redakcję tego rozdziału zamyka zestaw tabel z waloryzacją sześciu parków powystawowych (BUGA 1995, BUGA 1999, BUGA 2001, IGA 2003, BUGA 2007, BUGA 2015)

Rozdział 5. (9 stron) to część rozprawy doktorskiej zawierająca podsumowanie przedmiotowych badań. Została ona zredagowana w formie problemowych wniosków i zestawień tabelarycznych.

Integralnymi częściami redakcji rezultatów przedmiotowych badań są zamieszczone w rozprawie doktorskiej (po pięciu rozdziałach): bibliografia, spis tabel, spis rycin, oraz aneks z rycinami planów wystaw ogrodowych.

Redakcja bibliografii (12 stron) została usystematyzowana z podziałem na: literaturę (159 pozycji), akty prawne (2 pozycje), dokumentację wystawową: katalogi, przewodniki, dokumentację powystawową (11 pozycji), dane statystyczne (13 pozycji), źródła internetowe (68 pozycji), inne (2 pozycje).

Zakres merytoryczny pracy doktorskiej współtworzy 25 tabel. Warstwę ilustracyjną stanowi 54 rycin wkomponowanych w treść rozdziałów oraz 22 ryciny zestawione w aneksie - w ostatniej części redakcji.

Z punktu widzenia kryteriów przyjętych przy ocenie struktury pracy doktorskiej recenzowana rozprawa Pani mgr inż. arch. kraj. Agnieszki Wójcik-Popek zasługuje na jednoznacznie pozytywną opinię, którą uzasadniają następujące jej walory:

- struktura redakcji rozprawy doktorskiej odzwierciedla sekwencję części-rozdziałów, usystematyzowanych według reguł stosowanych w pracach naukowych - również mieszczących się w dyscyplinie naukowej architektura krajobrazu,
- czytelny układ struktury pracy współtworzą warstwy merytoryczne rozprawy - tekst, zestawienia tabelaryczne oraz ryciny - skomponowano je w porządku i formie, które zapewniają ich wzajemną komplementarność.
- poszczególne składowe struktury pracy zachowują właściwe wzajemne proporcje, zaś pełny zakres redakcji rozprawy doktorskiej umożliwia jej czytelnikowi komfortową lekturę,
- przyjęta w redakcji rozprawy doktorskiej struktura może zostać zachowana w pracach edytorskich prowadzących do jej publikacji w formie książkowej.

2. Charakterystyka i ocena strony merytorycznej pracy.

Tytuł pracy doktorskiej przyjęty w zapisie: *Wpływ wielkopowierzchniowych wystaw ogrodowych na strukturę miasta na przykładzie wybranych wystaw organizowanych na obszarze dawnych Niemiec Wschodnich* odpowiada zawartym w niej treściom merytorycznym.

Sformułowane przez Doktorantkę uzasadnienia wyboru przedmiotu badań i podstawowych założeń metodologicznych zainspirowały między innymi opublikowane w 1986 roku koncepcje *płatów i korytarzy ekologicznych* autorstwa Richarda Formana i Michela Gordona - uznanych autorytetów naukowych, określanych w dyscyplinie architektura krajobrazu między innymi mianem „ojców” *landscape ecology*. O ich oryginalności zdecydowały koncepcje *zielonej infrastruktury* czy *systemu zieleni miejskiej*, rozwijane na kanwie *siatki hydrologicznej* (tzw. *zielono-błękitnej sieci*). Stanowiły one nowatorskie ujęcie poglądu, streszczonego w konstatacji Autorki: *natura, zarówno żywa jak i nieożywiona, jest jednym z kluczowych aspektów jego funkcjonowania i ma stanowić integralną część kształtowanej przestrzeni*.

Natura jest środowiskiem pierwotnym, w którym zachodzą ciągle ewoluujące procesy, zgodnie z zakodowanymi w nich regułami. Zachowanie równowagi między stanem środowiska naturalnego a walorami przestrzeni kulturowej jest wciąż aktualnym paradygmatem - podejmujemy go jako dziedzictwo twórców *miast idealnych* minionych epok. Współczesne *miasta idealne* to płynnie rozwijane struktury urbanistyczne łączące elementy miastotwórcze oraz komponenty założeń przyrodniczo-krajobrazowych.

Po wyrażeniu ogólnej opinii, pozytywnie oceniającej genezę i przedmiot pracy doktorskiej, w dalszej części recenzji zostaną scharakteryzowane szczególnie istotne walory merytoryczne pracy oraz uwagi i sugestie do ewentualnych korekt.

Punktem wyjścia do oceny strony merytorycznej rozprawy doktorskiej jest, sformułowana przez doktorantkę, następująca teza:

Wielkopowierzchniowe wystawy ogrodowe, jako inwestycje długofalowe, wspierają kształtowanie zrównoważonych przestrzeni w mieście, wpływając na jego przyszłą formę urbanistyczną.

Zapis tezy jest precyzyjny i zrozumiały, wskazuje aktualny, oryginalny problem - mieszczący się w zakresie dyscypliny naukowej architektura krajobrazu - wymagający naukowej weryfikacji. Wykazanie zasadności sformułowanej tezy Doktorantka założyła przeprowadzić realizując cele pracy: *główny cel naukowy i cele pomocnicze, drugorzędne cele naukowe oraz główne cele praktyczne*.

Główny obszar badawczy pracy doktorskiej wyznaczają przywołane w tezie *Wielkopowierzchniowe wystawy ogrodowe*. Jego delimitacja została przeprowadzona według trzech kryteriów: *zakresu tematycznego, zakresu terytorialnego i zakresu czasowego*. Wytoczony w ten sposób zakres analiz szczegółowych obejmuje listę siedmiu wystaw ogrodniczych zorganizowanych na terenie byłej NRD

w latach 1995-2015: 6 wystaw krajowych BUGA (Bundesgartenschau) w Cottbus z 1995 roku, w Magdeburgu z 1999 roku, w Podstdamie z 2001 roku, w Gerze i Ronneburgu z 2007 roku, w Schwerinie z 2009 roku, w Havelregionie z 2015 roku, oraz jednej wystawy międzynarodowej IGA (Internationale Gartenbau Ausstellung) w Rostocku z 2003 roku.

Merytoryczne rozwinięcie tezy oraz usystematyzowany wywód, prowadzący do jej uzasadnienia i obrony, Doktorantka założyła przeprowadzić z wykorzystaniem właściwie dobranych zestawów metod badawczych: badań literatury, analiz historycznych materiałów ikonograficznych, obserwacji terenowych, badań *in situ*, porównawczych badań jakościowych, studium przypadku (*case study*).

Lektura recenzowanej pracy doktorskiej uzasadnia podkreślenie następujących jej walorów merytorycznych:

- przedmiotem przeprowadzonych badań jest reprezentatywna grupa siedmiu wystaw ogrodniczych - wszystkie analogicznie zewidencjonowane przykłady poddano analizom, na podstawie których zredagowano ich charakterystyki odnoszące się do trzech grup danych:
 - A – informacje ogólne,
 - B – cechy wewnętrzne,
 - C – cechy zewnętrzne.
- szczególnie wartościowymi elementami warsztatu naukowego zastosowanymi w pracy są sporządzone przez Autorkę tabele z arkuszami waloryzacji parków powystawowych oraz tabele skalowej oceny dla poszczególnych kryteriów waloryzacji - pod względem metodycznym i merytorycznym nawiązują one do opracowań zawartych w monografii *Problemy kształtowania ładu przestrzennego*, (Prus B. 2015 r.); tabele 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 zostały wykorzystane w redakcji rozdziału 4. - głównej części rozprawy doktorskiej, zawierającej szczegółowy zapis przeprowadzonych badań przedmiotowych.
- przedmiotowe analizy, przeprowadzono na kilku poziomach szczegółowości - na ich podstawie sprecyzowano wnioski usystematyzowane w trzech zakresach problemowych:
 - wnioski w zakresie planowania przestrzennego i gospodarczego,
 - wnioski w zakresie społeczno-gospodarczym
 - wnioski w zakresie projektowania i zarządzania terenami zieleni na obszarach zurbanizowanych.
- w syntezie wyników przeprowadzonych badań przedmiotowych scharakteryzowano wiodące tendencje w zakresie planowania wystaw oraz strategię wykorzystania terenów powystawowych:
 - tendencja rekreacyjna i tendencja turystyczna,
 - strategia inkluzyjna i strategia ekskluzywna.

- zakres merytoryczny recenzowanej pracy doktorskiej wykracza, w niektórych jej fragmentach, poza granice dyscypliny naukowej architektura krajobrazu - podejmując interdyscyplinarne badania Autorka w pełnym zakresie pracy doktorskiej zachowała konsekwencję w precyzowaniu wyводу naukowego.

Recenzent wnosi następujące uwagi do strony merytorycznej pracy:

- W układzie części pracy 1.6. *Stan badań*, 1.6.1. *Festiwale ogrodowe BUGA i IGA* uzasadnioną jest zamiana miejscami podrozdziałów: 1.6.1.1. *Wpływ wystaw ogrodowych na strukturę miasta* i 1.6.1.3. *kontekst historyczny wystaw ogrodowych* - treści charakteryzujące kontekst historyczny krystalizowania się fenomenu współczesnych wystaw ogrodowych powinien poprzedzać charakterystykę tego fenomenu i jego współczesne wpływy.
- Treść podrozdziału 2.1. *Człowiek, zielen i miasto - tło społeczno-kulturowe* powinien być - w przekonaniu recenzenta - rozszerzony o głębszą analizę historyczną, poprzedzającą epokę romantyzmu. Cywilizacja zachodnia, kształtowana od ponad dwóch tysiącleci inspirowała do nadawania ludzkim osadom cech miejsc idealnych, w których harmonijnie przenikają się walory świata przyrody z przymiotami bezpiecznego siedliska. Fenomenami urbanistyki europejskiej, w których znajdujemy archetypy zespolenia tych walorów są średniowieczne benedyktyńskie założenia klasztorne. Były one kształtowane w nawiązaniu do wzorcowego planu klasztoru Sankt Gallen, pochodzącego z czasów karolińskich. Historycy urbanistyki wskazują w tych założeniach załączki średniowiecznych grodów, rozwiniętych organizmów miast epoki renesansu i baroku, miast-ogrodów ery industrializacji jak i ich współczesnych reinterpretacji. Bez względu na charakterystyczne odmienności tych koncepcji, łączy je szereg analogicznych cech. Ich powstawanie determinują uniwersalne dążenia społeczeństw do bezpieczeństwa, wolności i szczęścia. W takim środowisku mogą dokonywać się akty twórcze człowieka - w nim natura przekształca się w kulturę.
- Zawartość merytoryczna podrozdziału 2.1., skoncentrowana na ewolucji idei, którą streszcza triada pojęć *człowiek-zielen-miasto*, została zamknięta na lakonicznie scharakteryzowanych zjawiskach z pierwszej połowy XX wieku. Wartościowym jej dopełnieniem są występujące na terenie Europy zjawiska z przełomu XX i XXI wieku, które kontynuują tradycję kształtowania w miastach otwartych terenów urządzonej zieleni. Ten nurt reprezentują np. zrealizowane pod koniec XX wieku w Paryżu parki: André-Citroën, Bercy czy De La Villette. Współczesne „Ogrody Paryża” nie są sentymentalnymi powtórzeniami kunsztu i urody historycznych ogrodów - Wersalskiego czy Luksemburskiego - ale okazały się ich nowoczesnymi reinterpretacjami. Założenia te są precyzyjnie wyreżyserowanymi wielofunkcyjnymi zielonymi arealami, które wnikają w miejski krajobraz wzbogacając go o nowe funkcje z pogranicza rekreacji, edukacji, rozrywki i sztuki. W swojej

wielofunkcyjności pełnią one także rolę „stałych wystaw ogrodowych” - tym samym dopełniają sieć XX-wiecznych paryskich ogrodów botanicznych (Parc Floral, Parc de Bagatelle, Parc Arboretum)

Sformułowane wyżej uwagi merytoryczne mają charakter sugestii, które recenzent zaleca uwzględnić w ramach korekt przed ewentualną publikacją pracy doktorskiej.

3. Charakterystyka i ocena strony edytorskiej pracy

Na opinię dotyczącą strony edytorskiej recenzowanej pracy doktorskiej wpływają kryteria, jakie przyjęto stosować w stosunku do prac naukowych z dziedziny architektura krajobrazu. Ich specyfiką jest ścisła integralność warstwy werbalnej i ilustracyjnej. Tekst i ilustracje są wzajemnie uzupełniającymi się nośnikami informacji. W tym zakresie wyedytowana rozprawa doktorska również zasługuje na pozytywną ocenę.

Obszerny materiał badawczy, poddany w pracy doktorskiej analizom, pochodzi z badań *in situ*, materiałów archiwalnych, materiałów źródłowych, wydawnictw poligraficznych i cyfrowych. Liczne ilustracje (w postaci fotografii, rysunków, schematów, map, wizualizacji, wykresów, tabel), skorelowane z treścią pracy, stanowią jej integralne i wzajemnie komplementarne elementy. Zawierają one istotne treści merytoryczne, różnorodne co do zakresu poznawczego. Ich zakres i czytelność zdecydowały o walorach formalnych opracowania.

Warstwa językowa rozprawy doktorskiej pozwala na sformułowanie jednoznacznie pozytywnej oceny. W opinii recenzenta lektura poszczególnych rozdziałów budzi jednorodne, dobre wrażenia. W uzupełnieniu tej części opinii recenzent wskazuje na występujące w wyedytowanym tekście nieliczne błędy literowe (na stronach: 12, 88, 101, 107, 111, 113, 174).

4. Konkluzja recenzji

Praca doktorska Pani mgr inż. arch. kraj. Agnieszki Wójcik-Popek wpisuje się w nurt badań naukowych, których wyniki przyjmują postać wniosków poznawczych i rekomendacji. Ich adresatami są interdyscyplinarne środowiska profesjonalistów, związanych z planowaniem, projektowaniem, realizacją wystaw ogrodowych i eksploatacją miejskich terenów powystawowych. W dyscyplinie naukowej architektura krajobrazu badania o tym profilu podejmowane są nie często, co w połączeniu z usytuowaniem w polu badawczym przykładów reprezentatywnych z ostatnich lat czyni recenzowaną rozprawę doktorską szczególnie wartościową - posiadającą znamiona pracy oryginalnej.

Pozytywną całościową opinię recenzowanej pracy doktorskiej uzasadniają następujące argumenty:

- aktualność sformułowanego tematu dysertacji doktorskiej, poprawnie skonstruowana struktura pracy, właściwy dobór metod badawczych i odpowiednio założony zakres badań szczegółowych, ukierunkowanych tezą pracy.
- osiągnięte w wyniku przeprowadzonych badań rezultaty poznawcze oraz jakość merytoryczna wniosków, wykazujących trafność postawionej tezy.
- aplikacyjne walory przeprowadzonych badań, których wyniki mogą być szeroko wykorzystane w praktyce działań planistycznych, inwestycyjnych oraz projektowych, ingerujących trwale w przestrzeń współczesnych miast.

W konkluzji recenzji należy podkreślić, iż zakres przedmiotowy oraz zawartość wyników naukowych opiniowanej rozprawy doktorskiej pozwala wpisać ją jako wartościową pozycję w literaturę przedmiotu. Uwagi merytoryczne sformułowane w recenzji, nie podważają całościowej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej. Recenzent sugeruje uwzględnienie ich w ramach korekty wydawniczej przed ewentualną publikacją.

W opinii recenzenta rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. kraj. Agnieszki Wójcik-Popek zatytułowana: *Wpływ wielkopowierzchniowych wystaw ogrodowych na strukturę miasta na przykładzie wybranych wystaw organizowanych na obszarze dawnych Niemiec Wschodnich*, której promotorem jest Pan Dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański. Prof. PK, spełnia wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z dnia 30 sierpnia 2018 r., Poz. 1668.). Wnioskuje o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

lipiec 2021 r.

